از مرحوم رضا جرجانی

روح اجسام از یك محیط تابع روحیه افراد در آن محیط است

الی‌فور یکی از دانشمندان فرانسوی ، عقیده دارد که طرز فکر کردن مردم در هرعصری تأثیر خاصی در هنرهای زیبای آن زمان دارد و می گوید از آثار مادی وظاهری که از ادوار مختلف تمدن بیادگار مانده است (مانند کلیسا مجسمه ، مسجد ، پرده نقاشی وغیره...) میتوان بروحیات واحساسات مردم در آن ادوار پی برد ، مثلاً طاق‌ها وهلالهای بلند مدخل بعضی مساجد و کلیسیاها علامت استبداد وحکومت مطلق است :

می نیاتورهائی که بدست استادان هنرمند ایرانی ترسیم شده نشان روح حساس وذوق سلیم ایرانی می باشد، زندگانی اقوام عرب که شب و روز بین (دولایتناهی) یعنی زمین و آسمان می گذرد، آنان را بیشتر متوجه معنویات ساخته و بهمین جهت اعراب کمتر از سایر ملل (مانند ایرانیان ورومیان و یونانیان که براثر توجه بماده وجسم آثار گرانبهائی درعالم هنر از خود باقی گذاشته‌اند) بت پرست بوده‌اند

البته بت‌پرست بمفهومی که دراصطلاح (هنرشناسی) بکار میرود بامعنی عادی آن فرق ندارد ولی منظور از (پرستش) دراینجا تقدیس وتکریم مذهبی نیست زیرا شناساندن فکر وبرقرار کردن رابطهٔ معنوی بین اشخاص وسیله لازم دارد وبشر اجسام را وسیلهٔ بیان واظهار افکار خود ساخته وبرای اینکه توده مردم را بیك مبدء معین معنوی متوجه سازد متوسل بماده شده است.

اگر درست دقت کنیم در کلیهٔ مذاهب جهان بت‌پرستی باین معنی راه ورسم محسوب می‌شود واگر این معنی را برای (بت‌پرستی) بپذیریم می بینیم عهدیکه مادر آن زندگانی می کنیم عهد بت‌پرستی بحد کمال است.

بااین مقدمه اگر مثلا نظری بعمارت معروف به خوابگاه که فعلا جایگاه وزارت دارائی در تهران است بیفکنیم بدون اینکه از تاریخچهٔ پیدایش آن مطلع باشیم و آن را با بناهای جدیدی که در همان محل ساخته شده مقایسه کنیم چنین نتیجه می گیریم که این بنای بزرك برای زندگانی یك (فرد) و یك (نفر) ساخته شده ،تزیین درون اطاق‌ها و کاشی‌هائی که روی آنها مجالس بزم منقوش است ،محلی را که برای استراحت و خلوت باخواص اختصاص می‌دهد ،تاریکی اطاقها که مناسب باباده گساری و عشق و رزی است، در مشاهده این بنا بیننده انتظار ندارد که هنگام ظهر یا غروب صدها مستخدم دولت با پیشانی در هم و گونه‌های رنك پریده و خسته از آن خارج شوند،روی بلکانی که نگاه ما را بسمت ایوان می کشاند اثر منظرهٔ کسی دیده میشود که تنها و با قدمی آهسته ، از آنها پائین می‌آید و چند نفر دورادور سر تعظیم فرود آورده و دست بسینه ، منتظر عبور او هستند.

هنوز نیم‌قرن یا بیشتر از تاریخ ساختن این بنا نگذشته که در تمام دنیا «فرد» جای خود را در این مدت کم به «جامعه» داده است و در برابر «شخص» موجود دیگری پا بعرصهٔ وجود گذاشته که نام آن «توده» است ، او هم احتیاجی دارد ، خانه می‌خواهد ، غذا لازم دارد ، تفریح باید بکند ، توده مثل رشتهٔ زنجیر بهم متصل است ،خانهٔ او قطعه قطعه و آجر روی آجر ساخته نمیشود ، رشته‌های آهنین و خمیر سیمان و بتون تمام قسمت‌های مختلف خانهٔ او را تشکیل می‌دهد. پس با پیدایش توده خانه‌ای برای او پیدا شده که نمایندهٔ احساسات و فکر اوست .

بر خلاف عمارت « خوابگاه » بنای جدید وزارت دارائی بی شباهت بغرفه‌های موجی داخل کند وی زنبور عسل نیست . زندگانی اجتماعی ایجاب میکند که تمایلات فردی کم کم از بین برود و «تمایز» جای خود را به «اتحاد شکل» بدهد .

اما نظم و ترتیب هم برای جامعه لازم است ، چنانکه در کند وی زنبور عسل هم این نظم و ترتیب حکمفرماست و رعایت سلسلهٔ مراتب در آن

می‌شود ، پنجره‌های یکشکل و خشن و باعظمت بنا نمایندهٔ روحیهٔ توده‌است.

درداخل بنا هر کس نسبت بوظیفه‌ای که‌انجام می‌دهد مقام ومرتبت معینی دارد ، در مقابل این بنا اگر چشم‌بهم گذاریم میتوانیم‌تصور کنیم که ظهر یا عصر هزاران‌قیافهٔ عبوس ومتفکر از درهای‌عمارت خارج‌میشوند وبا قدمهای تندی براه خانهٔ خویش پیش می گیرند .

بنا بر این ، تظاهر ماده تابع‌تغییرروحیه افراداست و از بت(بآن‌معنی که ما قبول کردیم)می توانیم بروحیهٔ بت‌پرست پی‌ببریم ، اگر بقسمت های سیمانی که در اطراف بعضی از میدانهای کوچك تهرانست نگاه کنیم و یا بقطر و بلندی دیوار های برخی از ساختمان های دولتی یا خانه های شخصی نظری بیفکنیم حس می کنیم که تمام این محکم کاری‌ها علامت عدم اطمینان نسبت بمحیط خارج است و همین امر نشان میدهد که افراد در کشور ما بیکدیگر اعتماد ندارید : تزیینات دور میدانها شبیه بآشیانه‌های مسلسل و سوراخهائی‌است که تفنگچیان در برج و با روی قلعه‌های قدیمی پشت آن ها می‌نشستند .

دیوارهای قطور و مرتفع هم مثل حصارهائی است‌که اطراف قلاع مستحکم می کشیدند .

نگاهی بخارج از ایران بکنیم درآنجاوفرد، تقریبا در «توده» مستهلك شده ، اطمینان و اعتماد بین مردم حکمفرماست،دیوار خانه‌ها از بین رفته نرده‌های زیبای آهنی که از خلال آنها درون خانه پیداست حد فاصل بین‌یك نفر یا چند نفر و توده می‌باشد ، در گردشگاههای عمومی جامعه اعتماد خود را بفرد نشان میدهد ، در اطراف گلهای رنگارنك گردشگاه‌های شهر لوزن در کنار دریاچه ژنو، آشیانهٔ مسلسل دیده نمی‌شود ،شانهٔ عابرین بشاخه‌های گل می‌خورد و وقتی روی نیمکت‌های کنار گردشگاه می‌نشیند نگاهش بخانه‌های زیبا و پنجره‌های باز و کلکاری درون عمارت مقابل متوجه می‌شود و فقط

نردهٔ کوتاهی خیابان را از خانه‌های اطراف جدا می کند .

هنگامی که شهرداری لوزان تصمیم باصلاح آن شهر گرفت دیوار پارك بزرگی را که مجاور با گردشگاه است برداشت و جای آن را چمن کاری نمود .

برعکس چون کشور ما همیشه در حال تغییر و تحول است در عمارات و آثار مادی ماهم همین حال مشاهده میشود ، تمایلات مختلف و نداشتن سبك و رویه، اعوجاج فکر واضطراب درونی مارا میرساند ، کنگره‌های قصر مدائن باایوانهای عمارات جدید آمریکائی وستون‌های عمارت عالی قاپوی اصفهان را در یك خانه بکار می بریم

خانهٔ ییلاقی که معمولا در اروپا با پنجره‌های بلند و دیواری کوتاه و نرده‌های زیبا ساخته میشود در ایران بشکل همان قلاع مستحکم در آمده است ، چند صد متر دیوار ضخیم و سفید دور خانهٔ ما را خمره‌وار احاطه می نماید ، پنجره‌های اطاق‌های خانه باریك ولی بلنداست . چند کبوتر یا قناری ویکی دو خروس و عقاب هم در گوشه و کنار عمارت دیده‌میشود ، یعنی می‌پرستی شعردوستی ، شهوت وتکبر وبلند پروازی همه باهم یکجا جمع شده‌اند.

این وضع درهم و برهم که رابطهٔ مستقیم باروحیهٔ امروز ما دارد یك قرن دیگر لااقل ادامه خواهد داشت تا پس از تربیت اعقاب نسل حاضر و پیدایش روحیهٔ دیگر ماده و جسم هم‌از آن روحیه متابعت نمایند .

راهنمای کورها

در دنیای کنونی بقدری وسائل راحتی بشر تامین شده است که حتی کورها می‌توانند بکمك دستگاه جدیدیکه برای آنها ساخته شده است بدون ترس و نا راحتی راه بروند . اخیراً در انجمن آسیب دیدگان از جنك دستگاهی مورد آزمایش قرار گرفت که بسیار موردتوجه واقع شد . این دستگاه عبارت از جعبهٔ کوچکی است که شخص کور بدست میگیردو باخیال راحت در خیابان راه میافتد، از جعبه نوری بیرون می آید که اگر تا ۱۵ پا بما نعی بر خورد کرده و قطع شود فوراً صدائی بگوش شخص کور میرسد و او را از وجود مانع آگاه میسازد . هر چه مانع دور تر باشد این صداضعیف‌تر است و باکمك این دستگاه هدایت کننده، کوران می‌توانند با خیال راحت راه‌بروند و بما برخورد نکنند.